

פרקי עיון ומחשבה – "שכר המצוות ועונשו"

שהיא הסברה נותנת שאילו היה סגולי לא היה מיעד השם ית' שכר ועונש זמני. אלא מיעד נצחי כמו צוואת הרופא לחולה. אבל הנבואה, שהיא למעלה מן החכמה והסברה, סבירא לה שהוא סגולי. וזאת אמרה: "נפש החוטא היא תמות." כלומר מעצמה. שהחטא בעצמו הוא כסם המוות לנפש. וכן מצינו שכן היא סברת הנביאים כולם, כמו שנאמר: "תִּיֶסְרָךְ רָעִיךָ וּמִשְׁבוֹתֶיךָ תוֹכַחֶךָ"³. וכן "וְתִמְוַגְנֵנוּ בְּיַד-עֹנֵנֵנוּ"⁴ וכיוצא מפסוקים אלו, וכן אמרו רבותינו ז"ל ש"אין הערוד⁵ ממית אלא החטא"⁶.

אמנם מענין התשובה שמקבל השם ית' את האדם השב נראה שהוא גמולי, כי האדון בידו למחול לעבד העובר על צויו. אבל הרופא אין בידו למחול לחולה שעבר על צויו ונסתכן למות. כי מחילתו אינה מועלת כלל. אמנם יש לדחות כי בתשובה מתקן אשר עיוות וקלקל וכמו שאמרו חכמי האמת⁷, או יש לומר שמחילתו ית' אינה כמחילת הרופא שאינה כלום. כי במחילתו ית' הוא מתקן הכל כבתחילה, וכל שכן לפי הסוד כי התשובה תלייא בבינה, שבידה היכולת לתקן הפגם ולהסיר הכתמים. ובזה יש לומר הפסוק "אוי לְרָשָׁע רָע פִּי גִמּוֹל יָדָיו יַעֲשֶׂה לוֹ"⁸ רוצה לומר שהעוון שעשה בידיו הוא בעצמו יעשה לו רעה וייסורין. "אָמְרוּ צַדִּיק פִּי טוֹב פִּי פָּרִי מַעֲלֵיהֶם יֹאכְלוּ"⁹ שהטוב שעשה ממנו יצמח פרי למאכל ועלהו לתרופה, כמו הזורע חטים בארץ, שְׂמֵמָה שֹׁרֵעַ הוּא אוֹכֵל.

בעניין החקירה של שכר המצות ועונשו שנראה כסותרים. כי אם מלאכת התורה והמצוות היא כבדה אצל האדם שלכך שכרה מרובה. צריך שיקל עונש העובר עליה כאשר כן הוא במנהג העולם. וכאן השכר והעונש שניהם מרובים. וכן לא יעשה.

יש להשיב בזה כי האדם מורכב מחומר גשמי ורוחני, שהם גוף ונפש. ומפאת הנפש מלאכת התורה ומצוות היא קלה. אבל מפאת הגוף היא כבדה. ולכן מפאת הגוף השכר מרובה. ומפאת הנפש העונש מרובה. ואין להקשות שהיה אפשר שיהיה להיפך, שיכתוב השם ית' בתורה שכר מועט מפאת הנפש. ועונש גם כן מועט מפאת הגוף, שאם כך לא היה מי שירדוף אחרי עבודת השם ית', ולא מי שיתרחק מן העבירה. ולכך שכדי להלהיב לב האדם אחרי התורה ומצוות גילה שכר הרבה. וכדי שיתרחק האדם מן העבירה הפחידו בעונש מרובה.

ואפשר ליישב בזה חקירה אחרת, שלמה לא נכתב בתורה שכר רוחני ונצחי, רק שכר גשמי וזמני, ויש לומר לפי ששכר המרובה הכתוב בתורה הוא מפאת הגוף כאמור לעיל שהוא גשמי, ולכן לא נכתב רק שכר גשמי כמותו. ומאחר שמוכרח היה לגלות השכר גשמי לכן גם העונש נתגלה בכחינת הגשמי ודו"ק¹.

בעניין החקירה האחרת של השכר והעונש הנתלים בקיום התורה ומצוות או בביטולם. האם השכר והעונש הוא סגולי או גמולי, יש לומר שזהו כוונת שאלת המדרש שאומר². שאלו לחכמה "חוטא, מהו עונשו?", כלומר סגולי או גמולי. והשיבה שהוא גמולי שנאמר "חטאים תרדוף רעה". רוצה לאמר ייסורין ועונש על גמול ידי. שכן החכמה

¹ ד"ק ותמצא קל (או: זע"ן דבר"י ותמצאם קלים; וקל להבין).

² תלמוד ירושלמי, מסכת מכות פרק ב' ה"ו. אמר רבי פינחס: 'על כן יורה חטאים בדרך' (תהילים כה) שמורה דרך תשובה. שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו? אמרה להם 'חטאים תרדוף רעה'. שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו? אמרה להן 'הנפש החוטאת היא תמות'. שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו? אמר להן יעשה תשובה ויתכפר לו, היינו דכתיב 'על כן יורה חטאים בדרך' יורה לחטאים דרך לעשות תשובה.

³ ירמיהו פרק ב', פסוק י"ט

⁴ ישעיהו פרק ס"ד, פסוק ו'

⁵ נראה שמדובר בנחש, ואכן בתלמוד הירושלמי שם מזכר גם כן מעשה זה מופיע במקום ערוד - חברבר, שלדברי אותו מקור (פרק ח' הלכה ה') הינו בעל חיים שנוצר כהכלאה מנחש וחרדון (צב), לגרסת רש"י במסכת ברכות (שם).

⁶ תלמוד בבלי - ברכות, דף ל"ג א': "מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות. באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא. אמר להם: "הראו לי את חורו". הראוהו את חורו, נתן עקבו על פי החור, יצא ונשכו ומת אותו ערוד. נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש. אמר להם: "ראו בני, אין ערוד ממית אלא החטא ממית". באותה שעה אמרו: "אוי לו לאדם שפגע בו ערוד, ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא:"

⁷ חכמי הקבלה.

⁸ ישעיהו פרק ג', פסוק י"א

⁹ ישעיהו פרק ג', פסוק י'